

Täysistunto

Tiistai 13.2.2024 klo 13.58—18.23

7. Vaalirahoituksen valvonta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa - Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus

Kertomus K 20/2023 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tarkastusvaliokuntaan.

Keskustelu ja asian käsittely keskeytettiin 9.2.2024 pidetyssä täysistunnossa. — Keskustelua, edustaja Strandman aloittaa. Olkaapa hyvä.

Keskustelu

17.42 **Jaana Strandman ps:** Arvoisa rouva puhemies! Murentaako vaalirahoitus demokratiaa? Juuri käydyissä presidentinvaaleissa kampanjabudjetit olivat valtavia. Kahden ja puolen miljoonan euron vaalikampanja on merkittävä, mutta kyseenalaistan demokratian toimivuuden, kun rahoittajina ovat yritykset, säätiöt ja ammattiyhdistysliikkeet. Ehdokkaista Halla-aho oli ainoa, jonka koko kampanjan rahoitti pelkästään puolue. Ollaanko maassamme menossa siihen, että raha ratkaisee ja ne, joilla sitä on, sanelevat säännöt ja poliittisen vaikutusvallan sekä päätöksenteon?

Vaalirahoituslain tehtävä on lisätä vaalirahoituksen avoimuutta ja tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista. Lain tarkoituksena on myöskin rajoittaa ehdokkaiden kampanjakulujen kasvua. Kuntavaaleissa yksittäisen tukijan tuen yläraja on 3 000 euroa, eduskuntavaaleissa 6 000 euroa ja europarlamenttivaaleissa 10 000. Yksittäinen tuki ja sen antaja on ilmoitettava, mikäli tuen arvo on kuntavaaleissa yli 800 ja muissa vaaleissa 1 500 euroa. Presidentinvaaleissa yksittäisen henkilön tuen määrää ei ole rajoitettu. Vaalikampanjoiden rahoitus on kasvanut ja erityisesti myös ulkopuolisten antama tuki ehdokkaalle. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ehdokkaat käyttivät kampanjointiin 10,5 miljoonaa, josta ulkopuolista rahoitusta oli 7,8 miljoonaa euroa, kun eduskuntavaaleissa 2019 summa oli 9,8 miljoonaa euroa ja ulkopuolinen rahoitus 6,1 miljoonaa euroa.

Arvoisa rouva puhemies! Kannan huolta rahoituksen noususta ja sidonnaisuuksista sekä siitä, että ulkopuoliset tahot kustantavat ehdokkaiden vaalibudjetteja. Tällöin voidaankin demokratian toimivuuden ja toteutumisen kannalta kysyä, rajoittaako tämä henkilön mahdollisuutta asettua vaaleissa ehdolle. Suomalaisen demokratian perusajatus on se, että lähtökohdista riippumatta kenellä tahansa on mahdollisuus asettua ehdolle vaaleihin ja tulla valituksi yhteisten asioiden hoitajaksi ja päättäjäksi. Pieni vaalibudjetti karsii väistämättä ehdokkaan näkyvyyttä ja mainostamista sekä kiertämistä vaalitilaisuuksissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

Demokraattisen järjestelmän vääristymistä ja ehdokkaiden eriarvoiseen asemaan joutumista tulisi ehkäistä vaalirahoitukseen säädettävällä kampanjakatolla. Tästä on eduskunnassa jätetty edustaja Sebastian Tynkkysen toimesta lokakuussa 2023 lakialoite, jonka yksi alikirjoittajista myös minä olen. Myöskin yksityiskohtaisen vaalirahailmoituksen — ja jo ennakkoon — jossa kaikki rahoitus avoimesti tuodaan esille, tulisi olla laissa säädettynä. Vaalirahoituslakia on tarkasteltava uudelleen avoimuuden ja demokratian toteutumiseksi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina, olkaa hyvä.

17.45 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Kuten tässä Valtiontalouden tarkastusviraston kertomuksessa ansiokkaasti todetaan, avoimet ja rehelliset vaalit ovat toimivan länsimaisen demokratian kulmakivi. Vaalirahoituslain keskeinen tavoite on ehkäistä korruptiota ja taata riittävät voimavarat poliittisen järjestelmän toiminnalle. Keskeinen osa vaalien avoimuutta on se, että äänestäjillä on mahdollisuus saada tietää, mistä puolueet tai muut ehdokkaita asettavat poliittiset toimijat ovat saaneet kampanjaansa rahoitusta. Vaaleilla valittujen velvollisuus ilmoittaa vaalikampanjansa rahoituksesta lisää julkista tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista.

Arvoisa puhemies! Lainsäädäntö mahdollistaa ehdokkaille hyvin laajan avoimuuden vaalirahoituksesta, mutta se antaa myös ei-valituille ehdolla olleille mahdollisuuden jättää kaiken kertomatta, sillä ennakkoilmoitus ehdokkaille on vapaaehtoinen. Edellisissä eduskuntavaaleissakin nähtiin muun muassa suuria kadunvarsimainoksia ja yltymäriinsä teipattuja vaaliautoja, joten rahaa kampanjointiin oli käytetty, mutta se jää ikuisesti salaisuudeksi, kuinka paljon rahaa paloi ja mistä lähteistä tämä raha oli peräisin, jos ehdokas ei siis tullut valituksi.

Vaalirahoituksen avoimuuden lisäämiseksi ja korruption ehkäisemiseksi vaalirahoituslakia tulisi muun muassa ilmoitusvelvollisuuden laajuuden osalta tarkastella. Ehdokkaiden ennakkoilmoituksesta tulisi tehdä pakollinen. Puolue- ja vaalirahoituksen läpinäkyvyys on meidän kaikkien sekä demokratian etu.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kokko poissa, edustaja Vigelius poissa. — Edustaja Rostila paikalla, olkaa hyvä.

17.47 Onni Rostila ps: Arvoisa rouva puhemies! Vaalirahoituksen läpinäkyvyys on tärkeää, jotta kansalaiset tietävät, mitkä tahot tukevat mitäkin poliittisia toimijoita. Esimerkiksi varakas ja vaikutusvaltainen ammattiyhdistysliike on vaaleista toiseen suurimpien vaalirahoittajien joukossa. Ammattiliitoilla onkin tietyt luottopuolueet, joiden ohjelmista löytyy käytännössä sellaisenaan liittojen työmarkkinalinja, sekä toisaalta toisinpäin: liitot eivät asetu kyseisten puolueiden kanssa vastakkain. Nämä ay-liikkeen poliittiset, taloudelliset ja historialliset kytkennät lienevät kaikille selvät. Puoluepolitiikan ja ay-liikkeen symbioosi on myös synnyttänyt Suomeen hyvin öljytyn vaalirahoituskoneen, joka noidankehän tavoin vahvistaa eturyhmien valtaa ja rahoitusta, jolla taas tuetaan myönteisten puolueiden vaalityötä, jonka tuloksilla jälleen vahvistetaan eturyhmien asemaa ja niin edelleen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

Tämä ei edusta kansanvaltaa vaan eturyhmävaltaa eli korporatismia, josta Tieteen termipankki kertoo seuraavaa:

”Korporatismi tarkoittaa poliittista järjestelmää, jossa lainsäädäntövaltaa käyttävät yleisissä vaaleissa yhtäläisen äänioikeuden perusteella valittujen kansanedustajien sijasta työnantajien ja työntekijöiden muodostamat ammattikunnat eli korporaatiot.

Valtiosääntöoikeudellisessa keskustelussa Suomessa puhutaan korporatistisista tendensseistä. Niillä tarkoitetaan ilmiöitä, jotka viittaavat siihen, että perustuslaeissa säädetty valtiollinen päätöksentekojärjestelmä ei kaikilta osin toimi kansanvaltaisten periaatteiden mukaisesti. Yhteiskunnallisessa ratkaisutoiminnassa on nähty elementtejä, jotka viittaavat siihen, että etujärjestöt toimivat korporaatioiden tavoin ja tosiasiassa käyttävät ylimmille valtioelimille kuuluvaa päätösvaltaa. Puhutaan myös niin sanotusta kolmikannasta”, josta tässäkin salissa aika usein kuulee mainittavan. ”Sillä tarkoitetaan neuvotteluja, joita käyvät valtioneuvosto ja työmarkkinaosapuolet.” — Siinä oli välissä myös edustaja Rostilan oma lisäys, mainittakoon tämä.

Edelleen saman ilmiön osaksi on esitetty: ”Merkittävä osa kansanedustajista valitaan työmarkkinaosapuolten tuella. He eivät toimi niinkään kansan vaan taustallaan olevan korporaation edustajina.”

Arvoisa puhemies! Miten tämä toimii käytännössä? Tällä hetkellä liittojen hallitusta vastustavat poliittiset lakot kurittavat kansalaisia kovalla kädellä ja sivullisten taloudelliset vahingot hipovat joidenkin arvioiden mukaan lähes miljardia euroa, siis tuhatta miljoonaa euroa, tilanteessa, jossa maamme on valmiiksi lamassa ja julkinen talous retuperällä. Liittojen uhkavaatimuksena on, ei enempää eikä vähempää, kansan valitseman eduskunnan pidättäytyminen liittojen vastustamista lainsäädäntötoimista. Tähtäimessä on siis perustuslaissa suojattu kansanvalta, jonka on taivuttava ay-pomojen tahtoon, tai muuten...

Onkin hyvin mielenkiintoista, että ammattiyhdistysliikkeen avokätisesti rahoittamat edustajat eivät vaikuta juurikaan tunnistavan näitä eturistiriitoja ja jopa perustuslaillisia jännitteitä. Päinvastoin pidetään puolustuspuheita samoille tahoille, jotka kukaties taas ensi vuonna löysäävät vaalien tullen kukkaronnyörejiään. Mutta niinhän sitä sanotaan, että sen lauluja laulat, kenen leipää syöt — tosin samat yhteislaulut taitavat olla tuttuja muutenkin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto poissa. — Edustaja Ojala-Niemelä, olkaa hyvä.

17.51 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on ollut paljon keskustelua kampanjakatoista. Ja itse yhdyin myös tähän toiveeseen, että me saataisiin jossakin vaiheessa säädettyä niistä, koska on ihan selvää, että opiskelijoilla, työttömillä tai yksinhuoltajilla on paljon korkeampi kynnys päästä tänne edustamaan kansaa kuin sitten niillä, joilla on rahaa laittaa kampanjoihin. Nuo kampanjat ovat valtavasti kasvaneet, varmaan kalleimmat olivat nytkin pienen omakotitalon verran, reilut 100 000 euroa, eduskuntavaaleissa, ja ne ovat kyllä hurjia summia. Puoluesihteerit viime vaalikaudella työskentelivät, että olisivat saaneet tähän ratkaisun, mutta valitettavasti kyllä sieltä oikeistopuolelta sitä niin kovasti voimallisesti vastustettiin, että siitä kampanjakatosta ei saatu sovittua.

No, nyt tämä lähetekeskustelu koskee eduskuntavaaleista tehtyjä ilmoituksia. Meillä oli niissä vaaleissa 273 ilmoitusvelvollista. Jonkun verran siellä oli semmoisia epäkohtia, jotka tulisi vielä korjata. Eli tukea oli otettu vastaan tahoilta, joilta sitä ei olisi saanut ottaa, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

yhdeltä ja samalta tukijalta tukea oli saatu yli sen sallitun 6 000 euron. Sitten tietenkin ongelma on nämä vähäiset sanktiot. Eli jos tätä ilmoitusta ei jätä, niin ainoa sanktiomahdollisuus on määrätä uhkasakko, mutta muuta seuraamusta tästä ei ole. Johtopäätöksenä olisi kyllä hyvä, että näihin saataisiin korjaus. Ilmeisesti nyt sitten on asetettukin työryhmä valmistelemaan esityksiä vielä tämän asiantilan kohentamiseksi. Tietenkin tuo lainakysymys on myös. Nykyisin ei pidä lainanantajan nimeä julkaista, ja tämä kyllä antaa sitten mahdollisuuden siihen vaalirahoituksen kiertämiseen. Eli tulisi säätää siitä, että myös tämä lainanantaja tulisi identifioida. Toivon, että sitten jatkossa tähän suuntaan lainsäädäntöä kehitetään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten edustaja Kiljunen.

17.54 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Kuuntelin tässä huolella näitä muutamia puheenvuoroja, mitä käytettiin tästä vaalirahoituksesta, ja lähtisin vähän kauempaa liikenteeseen. Me kansanedustajat osallistumme vaalitarkkailuun sekä Etyjin, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön, puitteissa että Euroopan neuvoston puitteissa. Kansallisessa vaalitarkkailussa usein on kiinnitetty huomiota siihen, että me lähinnä tarkkailemme isoilla joukoilla näitä niin sanottuja uusia demokratioita maissa, joissa on havaittu ongelmia vaaleissa tai ollaan vasta niin sanotusti harjoittelemassa uutta vaalikulttuuria monta kertaa sellaisen järjestelmän jälkeen, joka on ollut yksipuoluejärjestelmä tai hyvin keskitetty järjestelmä.

Monesti on todettu, että eikö olisi syytä tarkkailla kaikkia maita, eri maissa on erilaisia ongelmia. Tähän on myöskin vastattu, eli Etyjin puitteissa, ODIHRin puitteissa seurataan myöskin Suomen vaaleja. Se, mihin Suomen vaalitarkkailussa, kun sitä on täällä harjoitettu — ei sellaisessa mittakaavassa, että kansanedustajat tulisivat eri maista tänne seuraamaan, mutta virkamiestoimin tätä Suomenkin vaalijärjestelmää on seurattu — on kiinnitetty huomiota, niin kolmeen asiaan, jotka ovat ongelmallisia pisteitä, joissa olisi syytä olla tarkempi. Yksi huomio liittyy ihan vaalijärjestelmäämme, siihen äänikynnykseen, joka meillä vaalipiireittäin on syntynyt — en mene tähän yksityiskohtaan ollenkaan. Toinen seikka, joka on ollut, on tietysti media. Median merkitys on aina suuri, ja tässäkin yhteydessä siitä voisi keskustella, missä määrin media vaikuttaa niihin henkilövalintoihin, mitä myöskin eduskuntavaaleissa tapahtuu. En mene tähänkään yksityiskohtaan. Mutta se kolmas seikka, mihin on kiinnitetty myöskin huomiota, on vaalirahoitus, ja se on meidän aiheemme täällä nyt. Tässä on tapahtunut kohentumista, meillä ovat tulleet nämä uudet lainsäädännöt. Vaalirahoitukset joudutaan nyt ilmoittamaan, tämä on suhteellisen tuore ilmiö suomalaisessa demokratiassa, ja se on kehittyvä järjestelmä.

Aivan oikein täällä kiinnitettiin huomiota siihen, että edelleenkin meillä on epäsuhtaa vaalirahoituksen osalta siten, että jotkut puolueet, jotkut ehdokkaat saavat selvästi enemmän ulkopuolista rahoitusta kuin toiset. Ja tässä on aika vahva tendenssi, arvoisa puhemies, melko vahva tendenssi, joka näkyy siinä, että oikeistopuolueita kautta linjan on rahoitettu ulkopuolisilta tahoilta voimakkaammin kuin vasemmistopuolueita. Elinkeinoelämä ennen kaikkea rahoittaa isoilla volyyymeilla oikeistopuolueiden ehdokkaita.

Tässä edustaja Rostila viittasi ammattiyhdistysliittoihin ja käytti pitkän puheenvuoron siitä, että ay-liike on rahoittanut tiettyjä puoluesegmenttejä suomalaisessa yhteiskunnassa, ja hän on tiettyssä mielessä oikeassakin. Kyllä, ammattiyhdistysliike on rahoittanut paljon niitä tekijöitä, jotka tunnistavat palkansaajaliikkeen merkityksen, ammattiliittojen merki-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

tyksen. On hyvin olennaista myöskin, että tällä reilu Suomi -kampanjalla, joka viime vaaleissa esimerkiksi SAK:n puolesta käynnistettiin, rahoitettiin eri puolueista vasemmalta oikealle olevia ehdokkaita, eli siinä mielessä se perspektiivi on laventunut. Mutta edelleenkin tilanne on kyllä hyvin selkeästi se, että ammattiliittojen osuus vaalirahoituksen kokonaisuudesta on hyvin, hyvin pieni, niin että se ansaitsisi noin pitkän puheenvuoron kuin edustaja Rostila tässä äsken toi esille, ihan vaan sen vuoksi, että se epäsuhta on mitä ilmeisin: kokoomus on ylivoimaisesti se puolue, joka saa eniten elinkeinoelämältä rahoitusta. Ja oikeistopuolueet noin yleisemminkin sitä saavat enemmän kuin vasemmistopuolueet, se on itsestäänselvä asia.

Sitten tultiin tähän tärkeimpään seikkaan, minkä edustaja Rostila tuossa puheenvuorossaan toi esille. Kiinnitin huomiota, kun te puhuitte korporatiivisesta järjestelmästä ja viittasitte siihen, että me vasemmistopuolueiden edustajat saadessamme ammattiliitoilta rahoitusta — edustajat ovat saaneet myöskin ammattiliitoilta, ja se rahoitus on julkista, se hän näkyy meidän vaalirahoitusilmoituksissamme — olisimme sidoksissa ammattiliittojen konkreettisiin kannanmuodostuksiin. Siitä te voitte ottaa johtopäätöksiä, arvioida sen ihan itse. Se oli teidän subjektiivinen kantanne. En yhdy tuohon näkemykseen, mutta se voi olla subjektiivinen kantanne. Mutta kun me puhumme siitä suurimmasta rahoituserästä, joka tulee ulkopuolelta, joka on elinkeinoelämältä tuleva rahoitus, te olette varmaan kuulut tässäkin salissa sen jo moneen kertaan sanottuna, tässä keskustelussa jopa tämänkin päivän kuluessa on viitattu moneen kertaan siihen, että jopa hallitusohjelma — ja ennen kaikkea tämä työmarkkinauudistuspaketti, joka nyt on meillä tänäänkin ollut keskustelussa moneen kertaan esillä — tulee lähestulkoon kuin EK:n kaapista. Silloin kun te kysyitte tätä taloudellista riippuvuutta näin vakavasti, olisi ollut hyödyllistä, että olisitte avannut myöskin tätä kulmaa, kun te viittasitte ammattiliittojen rahoituksen vaikuttavan, ikään kuin sitovan vasemmistopuolueiden edustajien kantoja. Olisi ollut palkitsevaa, että olisitte avannut reilulla tavalla tämän kokonaisuuden ja näyttänyt sen koko mittakaavan ettekä vain ottanut pientä ilmiötä, siis suhteellisen pientä ilmiötä, näin vahvasti esille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja edustaja Rostila.

17.59 Onni Rostila ps: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Muutama sana ensin tästä kampanjakatosta, ja sen jälkeen mielelläni kommentoin myös edustaja Kiljusen puheenvuoroa.

Olen itse sitä mieltä, että Suomessakin täytyisi kantaa huolta siitä, etteivät hallitsemattomasti eduskuntavaalikampanjassa tai muissa vaalikampanjoissa käytetyt rahat paisu sillä tavalla, että rahan merkitys suomalaisessa politiikassa kasvaa läheskään sellaisiin mittoihin, mitä se vaikka Yhdysvalloissa vaikuttaa välillä olevan. Mutta sitten toisaalta näkisin myös niin, että on keskeistä tarkastella nimenomaan sitä ulkopuolisen rahoituksen osuutta, ja taas sitten oman rahan käyttämiseen en olisi niin torjuvasti suhtautuva. Siihen liittyy myös omaisuuden vapauskysymyksiä ja tällaisia asioita.

No, sitten tästä Kiljusen puheenvuorosta ensin toteaisin näin: Puolustan siis tätä kantaa siitä, että näitten, sanotaanko, vasemmistopuolueitten ja sitten ay-liittojen välillä kyllä tuntuu olevan aika vahva suhde — jos ei kontrolli, niin kuitenkin lojaliteettisuhde — mikä me havaitaan, jos me tarkastellaan viime vaalikauden tapahtumia, jolloinka silloinen hallitus joutui tekemään myös joitakin työmarkkinapoliittisesti hiukan haastavia toimenpiteitä liittyen siis esimerkiksi hoitajien asiaan ja tällaisiin. Silloin minusta oli silmiinpistävää, kuinka löperösti ja aika kiltisti liitot siihen asiaan suhtautuivat. Väitän, että tässä on selkeästi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

havaittavissa eroja, jos me taas tarkastellaan tätä päivää ja katsotaan, kuinka tulikivenkatkuisesti ay-liike hyökkää nykyistä hallitusta vastaan. Toki ovat toimetkin erilaisia, ehkä mittaluokaltaan myös.

No, sitten hallitusneuvotteluihin: Kyllä itse pistin merkille, että näissä hallitusneuvotteluissa, joilla nykyhallitus muodostettiin, itse asiassa nimenomaisesti päätettiin, että myöskään elinkeinoelämän lobbarit eivät sinne Säätytalolle tule. Se oli aika lailla erilaista meininkiä käsittääkseni silloin Antti Rinteen hallitusta muodostettaessa, kun siellä oli vähän niin kuin avoimien ovien päivät verrattuna nyt näihin hallitusneuvotteluihin, jotka viime keväänä, kesällä käytiin.

Sitten tietysti ei voi olla mainitsematta oman puolueeni perussuomalaisten verraten lyhyttä syntilistää, jos tällaista sanaa voi käyttää liittyen juuri tähän korporatismiin ja siihen, että eri eturyhmät rahoittavat poliitikkoja ja poliittisia puolueita. Edustaja Kiljunen on toki oikeassa siinä, että kyllähän meillä on pitkät perinteet elinkeinoelämänsäkin rahoituksesta oikeistopuolueille, kuten totesitte, mutta perussuomalaiset tässä suhteessa jäävät kyllä nähdäkseni tämän kuvion ulkopuolelle. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Tynkkynen, Sebastian.

18.02 Sebastian Tynkkynen ps: Arvoisa rouva puhemies! Alati paisuneet vaalien kampanjabudjetit ovat toistuvasti nousseet etenkin vaalien jälkimainingeissa valtakunnallisiksi puheenaiheiksi. Iltapäivälehtien kampanjabudjetteja koskevaa uutisointia seuranneet ovat varmasti panneet merkille, että yhä suuremmat budjetit vaikuttavat Suomessa yleistyneen. Vaalirahoituksesta kerätyt tiedot vahvistavat tätä kokonaiskuvaa. 2000-luvun alkuun verrattuna esimerkiksi eduskuntavaalien keskimääräiset kampanjabudjetit ovat nousseet reaalisesti usealla tuhannella eurolla. Yli 100 000 euron massiivinen eduskuntavaalikampanja ei ole enää viime vaaleissa ollut harvinaisuus, ja vuoden 2019 eurovaaleissa budjettia paisutettiin jo 200 000 euron suuruusluokkaan asti.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on mietinnöissään nostanut esille kampanjakulujen kasvun ja tarpeen löytää keinoja ilmiön hillitsemiseksi. Yhtenä keinona on pidetty kampanjakattojen asettamista, jonka selvittämisen puolesta myös tarkastusvaliokunta on vedonnut. Eduskunnan täysistunto käsitteli viimeksi syksyllä lakialoitettani, jossa esitetään kampanjakattojen asettamista osaksi vaalirahoitusta koskevaa lainsäädäntöä. Myös viime vaalikaudella eduskunta käsitteli kampanjakattoja koskevaa, edustaja Honkasalon lakialoitetta. Kampanjakattojen on nähty olevan keino tasata ehdokkaiden lähtökohtia vaaleissa, jolloin valituksi tuleminen olisi vähemmän riippuvaista ehdokkaan tai tukijoukkojen varallisuudesta. Käytän tämän tilaisuuden hyväkseni puhuakseni juuri käytyjen vaalien kampanjarahoituksesta.

Presidentinvaalit on luonteeltaan täysin erilainen verrattuna muihin Suomessa käytäviin vaaleihin. Presidentinvaalitkaan ei kuitenkaan näytä tekevän poikkeusta siinä mielessä, että raha näyttölee merkittävää roolia myös presidenttiehdokkaiden kampanjoissa. Vuoden 2006 vaaleissa voittaneen ja toiseksi tulleen ehdokkaan budjetit olivat kahden miljoonan euron molemmin puolin. Vuoden 2012 vaaleissa voittajan budjetti oli noin kaksi miljoonaa ja toiseksi tulleella ehdokkaalla noin miljoonan. Jo ensimmäisellä kierroksella ratkenneissa vuoden 2018 vaaleissa voittajan budjetti oli noin 1,5 miljoonaa ja toiseksi tulleella reilut 300 000 euroa. Lopullisia tietoja vuoden 2024 vaalin toiselle kierrokselle eden-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

neiden ehdokkaiden budjeteista ei vielä ole saatavilla, mutta ennakkotietojen perusteella summat vaikuttavat kasvaneen huomattavasti viime vuosikymmeneen verrattuna.

Arvoisa puhemies! Koska puolueet asettuvat presidentinvaaleissa perinteisesti vain yhden ehdokkaan taakse, on puolueilta saatu tuki näytellyt merkittävää roolia presidenttiehdokkaiden kampanjakassoissa. Puolueiden tai puolueyhdistysten ehdokkaille antamaan tukeen ei tällä lakialoitteella esitetä rajoituksia, ja tänään siis esittelen uuden lakialoitteen, minkä tulen jättämään tähän rahoitukseen liittyen.

Puolueelta saatava tuki ei vaikuta olevan presidentinvaaleissa ratkaisevana tekijänä. Jos tarkastellaan esimerkiksi vuoden 2024 vaalia, toiselle kierrokselle edenneiden ehdokkaiden ennakkoilmoitukset osoittavat, että valtaosa budjeteista koostui muualta kuin puolueilta saadusta rahoituksesta. Ehdokkaat ovat saaneet ennakkoilmoitusten perusteella useita kymmenientuhansien tai jopa tätä suurempia yksittäisiä lahjoituksia.

Nykyinen ehdokkaan vaalirahoituksesta annettu laki määrittelee vaaleihin enimmäisrajoja samalta tukijalta saataville lahjoituksille. Enimmillään samalta tukijalta saatava tukisumma saa olla 3 000 euroa kuntavaaleissa, 6 000 euroa eduskuntavaaleissa ja aluevaaleissa sekä 10 000 euroa europarlamenttivaaleissa. Nykyisessä laissa ei kuitenkaan säädetä vastaavaa rajoitusta presidentinvaaleja koskien. Kun otetaan huomioon yleinen trendi paisuvista kampanjabudjeteista, laajasti tunnustettu tarve hillitä budjettien kasvua sekä nykyiset rajoitukset kaikkiin muihin vaaleihin, olisi perusteltua asettaa vastaava rajoitus myös presidentinvaaleihin.

Tänään eduskunnalle jättämälläni lakialoitteella presidentinvaaleihin esitetään asetettavaksi 15 000 euron enimmäisraja samalta tukijalta saatavalle tuelle, ja se on johdonmukainen voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Toivottavasti mahdollisimman moni kansanedustaja sen allekirjoittaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen.

18.07 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Sebastian Tynkkynen on täysin oikeassa. Kun itselläni on jo parinkymmenen vuoden kokemus — itse asiassa 90-luvulta saakka tai itse asiassa 80-luvulta saakka — eduskuntavaalikampanjoista, joissa olen ollut ehdokkaana itse, niin on täydellisen oikea havainto se, että nämä kampanjabudjetit ovat kasvaneet, en sano räjähdysmäisesti, mutta ovat säännönmukaisesti kasvaneet ja kasvaneet. Taitaa olla tällä hetkellä niin, että valitun kansanedustajan vaalibudjetit on keskimäärin noin 50 000 euroa. Se 50 000 euroa on muuten iso summa kenelle tahansa kansalaiselle, joten ymmärtää, mistä rahasta puhutaan, ja merkittävä osa ainakin omasta rahoituksestani tulee ihan omasta pussista, eli me itse joudumme rahoittamaan sen pitemmässä juoksussa. Olen saanut tämän vaalilainan, kuten todettu, ja siinä mielessä se on pidempi-juoksuinen rahoitus. Tässä suhteessa — kun seuraa joidenkin muiden ehdokkaiden kampanjoita, jotka menevät pitkälle päälle toiseensataan tuhanteen tai siitäkin vielä eteenpäin — tuntuisi terveelliseltä, että meillä olisi suurin piirtein tietty katto olemassa, jonka yli ei voida mennä eduskuntavaaleissa, ja että sama koskisi sitten muitakin vaaleja.

Kiintoisa ehdotus edustaja Tynkkyseltä myöskin tämä avaus koskien presidentinvaaleja, rahoitusta yhdeltä ihmiseltä.

Edustaja Rostila nosti esille uudemman kerran vielä tuossa omassa puheenvuorossaan sen seikan, että on tärkeätä, että vaalirahoitus on avointa. Yhdyn siihen teidän näkemykseenne. Se on ehdottoman tärkeätä. Siinä mielessä tämä vaalirahoituksen seurantarjestel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

mä, joka on Suomeen luotu, on perusteltu. Viittasitte myöskin siihen, että syntyy lojaliteettia, kun etujärjestöt — sanon myöskin yritykset — rahoittavat ehdokkaita, siinä syntyy lojaliteettiongelmia. Aivan varmasti olette oikeassa sen suhteen. Itse kunkin, joka saa tämmöistä tukea, täytyy olla hyvin tarkka näiden siteiden osalta.

Mutta edelleen jäin vielä pohtimaan sitä kysymystä, kun te viittasitte Säätytalossa käyviin lobbareihin ja Rinteen hallituksen muodostamiseen ja sitten toisaalta Orpon hallituksen muodostamiin prosesseihin. En rupea keskustelemaan siitä, minkätyyppisiä ihmisiä Säätytalossa missäkin suhteessa on ja miten eri puolilla konsultoidaan, mutta kun katsoo, minkälaiset hallitusohjelmat on rakennettu, ja nyt kun me keskustelemme näistä työreformista, niin onhan pakosta asetettava se kysymys, että kuinka paljon elinkeinoelämän rahoitus on tässä taustalla vaikuttamassa, kun näin rajulla tavalla EK:n asettamaa reformiohjelmaa nyt ollaan viemässä hallituksen tasolla lävitse. Onhan se kysymys pakko asettaa suhteessa tähän rahoitukseenkin, edustaja Rostila. Toivoisin teiltä siihenkin kohtaan nyt huomiota, kun te niin selkeästi huomioitte sen ammattiliittojen osalta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ja sitten edustaja Rostila.

18.10 Onni Rostila ps: Kiitos, arvoisa puhemies! Kommentoin minäkin alkajaisiksi tuota edustaja Tynkkysen puheenvuoroa ja siinä esitettyä kampanjakattoa presidentinvaaleissa. Niin kuin tuossa aikaisemmassakin puheenvuorossani sanoin, sinänsä suhtaudun ainakin varovaisen avoimesti siis tällaiseen kampanjakaton ajatukseen mutta pikemminkin sillä ajatuksella tai sellaisella funktiolla, että se pitkässä juoksussa hillitsi sitä kampanjoiden tason ja määrän kasvua, ei niinkään, että esimerkiksi jo seuraavissa vaaleissa joku joutuisi sitten merkittävästi leikkaamaan käyttämäänsä rahaa. Se olisi minusta perusteltua asettaa sillä tavalla reilusti hieman yläkanttiin, että se ei herättäisi tällaista turhaa kiistaa.

Muistaakseni edustaja Kiljusen mainitsema keskimääräinen läpimenijän vaalirahoitusmäärä olisi ollut vieläkin semmoinen 40 000 euroa, ei siis aivan 50 000:ta euroa, ja se on pysynyt kutakuinkin samana, joskin vähän noussut nyt kolmissa vaaleissa peräjäälkeen. Mutta se, mihin itse tässä kokonaisuudessa ennen kaikkea kiinnittäisin huomiota, on juuri se ulkopuolisen rahoituksen osuus. Esimerkiksi itselläni oli omaa rahaa selkeästi valtaosa, ulkopuolista sitten se, mitä siihen päälle sai tukimiehiltä ja -naisilta haalittua — ei ollut tämmöistä etujärjestörahoitusta itselläni.

No, sitten tästä kysymyksestä, millä tavalla EK:n tai muitten yrittäjäjärjestöjen lobbaus vaikuttaa: En ole tietysti oikea henkilö sitä siinä mielessä kommentoimaan, että sikäli kuin tällaisia kyttyjä on — kuten esimerkiksi edustaja Kiljunen olettaa olevan — oikeistopuolueitten ja näitten eturyhmien välillä, niin nehän sitten suodattuvat totta kai niitten poliitikkojen ja niitten puolueitten esityksiin sekä täällä eduskunnassa että sitten, kun hallitusneuvotteluissa asioita käydään läpi. Se on sitten eri kysymys, miten tässäkin hallituksessa usean puolueen kesken se hallitusohjelma lopun kaiken rakennetaan, mutta edelleenkin näkisin niin, että olivat ne eturyhmien esitykset mitä hyvänsä, niin tätä pitäisi tarkastella aina suhteessa siihen puolueeseen ja niihin poliitikkoihin, joille sitä rahoitusta annetaan, esittää se kysymys sinne, niin kuin käsittääkseni asetittekin. Enhän minä sitä käy kiistämään, ett-eikö näiden puolueiden politiikkaan sillä voi olla vaikutusta, mutta kuten aikaisemmin omassa puheenvuorossani viittasin, näkisin, että perussuomalaisten kohdalla on selkeä irtikytöntä eturyhmäpolitiikasta sekä oikealla että vasemmalla puolella. — Kiitoksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Tynkkynen, Sebastian.

18.13 Sebastian Tynkkynen ps: Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Kommentoin vielä lyhyesti tuota uutta avaustani, jonka äsken tein vaalien kampanjarahoitukseen liittyen.

Minun mielestäni on aivan käsittämätöntä, että meillä ei Suomessa ole vielä mitään rajoituksia sille, kuinka paljon presidentinvaaleissa yksittäinen ihminen voi tukea ehdokasta. Jos me mietitään, että kun me ollaan esimerkiksi täällä eduskunnassa valittuina poliitikkoina, niin jos meille joku lahjoittaisi omakotitalon, niin välittömästi katsottaisiin, että se on jonkunäköistä korruptiota ja lahjontaa ja se vaikuttaisi meidän päätöksentekoomme, mutta sitten jos presidentinvaaleissa lahjoituksena annetaan omakotitalon verran rahaa, niin sitä ei nähdä, että tässä olisi olemassa jonkinlainen kytkentä tai mitään riskejä. Nimitäin näissä vaaleissa, mitkä juuri käytiin, yksittäisenä summana toinen näistä meidän toisen kierroksen presidentinvaaliehdokkaista sai yhdeltä ihmiseltä 141 100 euroa. Se on valtava summa yhdeltä ihmiseltä lahjoittaa yhdelle yksittäiselle poliitikolle. Ja kun meillä tällä hetkellä on kaikissa muissa vaaleissa hyvin selkeät rajoitukset sille — esimerkiksi kuntavaaleissa yhdeltä tukijalta maksimissaan 3 000 euroa, sitten taas eduskuntavaaleissa 6 000 euroa ja europarlamenttivaaleissa 10 000 euroa — niin todella esitän sitä, että nyt asetettaisiin presidentinvaaleihin 15 000 euron raja, joka on maksimisumma, minkä voi lahjoittaa. Tietenkin useampi ihminen, jolta näin paljon päätäkkää löytyy, voi tehdä niin, mutta olisi joku yksittäinen raja tähän olemassa.

Sitten kun me mietitään vielä, kuinka paljon valtaa presidentillä on: Vaikkapa yksittäinen eduskuntavaaliehdokas, jos hänen kassansa annetaan vaalirahaa, tulee kuitenkin valituksi osaksi eduskuntaryhmää. Siinä saattaa olla vaikka 46 tai 48 edustajaa, niin kuin tässä eduskunnassa on tämänkokoisia eduskuntaryhmiä, eli vaikka se yksi ihminen kuinka haluaisi vetää tiettyyn suuntaan, niin se on mahdotonta, koska siellä on 46 tai vaikka 48 kollegaa. Mutta presidentinvaaleissa on kyse siitä, että valitaan yksi ihminen. Jos hän päättää, että hän puhuu vaikkapa USA:n presidentin kanssa jotain tai hän puhuu Kiinan presidentin kanssa jotain, niin tämmöisellä ihmisellä, joka lahjoittaa omakotitalon verran rahaa, voi olla hyvin paljon vaikutusvaltaa tähän presidenttiin, ja näen tämän erittäin vaarallisena.

No, tähän loppuun todettakoon kuitenkin, että tämä ei nyt tarkoita sitä, että nykyisten ehdokkaitten osalta, keitä meillä oli, minulla olisi varsinaista huolta. He ovat asiallisia ihmisiä. Mutta tulevaisuudessa voi olla vaikka minkälaisia ihmisiä ehdolla, vaikkapa Venäjän kaksoiskansalaisia, keitä tahansa, ja silloin minä näen, että on riski, jos ei ole mitään rajaa sille, paljonko yksittäiselle poliitikolle voi vaalikassaan antaa rahaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rostila.

18.16 Onni Rostila ps: Arvoisa puhemies! Huomasin, että äsken jäi hieman vajaaksi tuo kommentointi nimenomaan tähän edustaja Tynkkynen esittämään lahjoituksen enimmäismäärään presidentinvaaleihin liittyen, ja nyt kun edustaja Tynkkynen toi esiin vielä näitä ihan konkreettisia summia, mitä ilmeisesti äsken käydyissä vaaleissakin on sitten annettu, niin kyllähän ne kieltämättä aika hätkähdyttäviä ovat. Olisin taipuvainen kyllä ajattelemaan, että jonkinlainen korjaus tähän täytyisi saada. Onko se sitten tämä esitetty 15 000 euroa, sitä en osaa sanoa, mutta kun presidentti on kuitenkin tällaista tietynlaista itsevaltaa käyttävä — siis verrattuna parlamentaariseen valtaan toimia — niin kyllä se on varmaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

ihan perusteltu kysymys, että jos joku antaa omaa rahaansa 100 000 euroa kampanjalahjoituksena, niin kyllähän nyt varmaan olettaa, että sillä vähintäänkin puhelinsoiton saa tai mitä tahansa. Korostan toki edustaja Tynkkysen tavoin, ettei minulla ole mitään duubioita siis nyt kyseisiin toisella kierroksella olleisiin ehdokkaisiin liittyen, mutta kysymyshän on rakenteesta, siis siitä, minkälainen laki meillä on, ja jos meillä on laissa tällainen minun nähdäkseni selkeä puute, niin olisi kyllä hyvinkin perusteltua siihen joku summa ja katto asettaa, niin että yhdyt tässä kyllä edustaja Tynkkysen näkemykseen. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen.

18.18 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minä arvostan tuota edustaja Tynkkysen ajattelutapaa koskien presidentinvaalien ehdokkaiden yhdeltä tukijalta saamaa vaalikattoa. Onko se summa sitten tuo, minkä te esitte, vai onko se joku muu summa, en ota siihen kantaa, mutta ajatus on hyvä.

Sen sijaan te päätitte puheenvuoronne kyllä hyvin häkellyttävään asiaan. En halua avata ihan kokonaan uutta aihetta, mutta se oli sen verran satuttava, että minun on pakko siihen kiinnittää huomiota. Te lähditte vakavalla tavalla rikkomaan suomalaisen yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta sillä tasolla, että lähditte indikoimaan, että joidenkin ihmisten kaksoiskansalaisuus tai mahdollisesti jopa kolmoiskansalaisuus olisi turvallisuusongelma. Päinvastoin: se, että te nimenomaan sisäistä yhteenkuuluvuuttamme Suomessa kyseenalaistatte sillä, että asetatte joidenkin ihmisten taustalähtökohdan tuntien kyseenalaiseksi heidän lojaliteettinsa Suomea ja suomalaisuutta kohtaan, oli minusta erittäin arveluttava teko. Puhutaan venäläisistä ihmisistä täällä, jotka käyttävät äidinkielenään venäjää. Heitä on toistasataatuhatta ihmistä, joista 37 000 on kaksoiskansalaisia, 30 000 on Venäjän kansalaisia ja 30 000 puhuu äidinkielenään venäjää, ovat siis taustaltaan Suomen kansalaisia. Heidän tai jonkun muun toisen kansalaisuuden omaavan ihmisen poimiminen, hänen lojaliteettinsa Suomea ja suomalaisuutta kohtaan kyseenalaistaminen on minusta erittäin huono piirre. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Tynkkynen.

18.20 Sebastian Tynkkynen ps: Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Kiljunen pitäisi kyllä tietää se, että meillä tälläkin hetkellä todellisuutta on jo se, että nämä kaksoiskansalaisuudet vaikuttavat, kun tehdään erilaista turvallisuusarviointia tiettyjen virkojen osalta. Presidentti on tämän maan kaikista korkein henkilö. Eli tässä ei nyt kollektiivisesti pyritä syylistämään tai sanomaan sitä, että jokainen henkilö olisi tätä, mistä puhutaan, vaan nyt puhutaan siitä ihan samasta keskustelusta, mitä me Suomessa käydään, että tämän maan on hyvä arvioida erilaisia riskejä, erilaisia skenaarioita, mitä pystyisi tapahtumaan. Tästä tässä on kyse, ei mistään muusta. Mutta en voi kuin ihmetellä tätä puheenvuoroa, koska tämän pitäisi olla ihan peruskauraa.

Sitten muuten tähän ehdotukseeni liittyen toteaisin vielä sen, että tässähän ei siis tehdä kampanjakattoja sille, kuinka suuren summan kukin presidentinvaaliehdokas voi kerryttää itselleen. Tässä on tosiaan kyse siitä, kuinka paljon yksittäinen ihminen voi lahjoittaa kampanjaan. Eli näin ollen kampanjakattoja ei tässä presidentinvaalikampanjassa tämän oman ehdotukseni osalta tulisi olemaan, ja se olisi aika mahdotontakin sen takia, että jos me ajatellaan, että presidentinvaaleissa kullakin puolueella on vain se yksi ehdokas, jolle ne kaik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

ki lahjoitukset tulee kohdistumaan, niin jos siellä nyt vaikkapa miljoona suomalaista antaisi viisi euroa yhdelle presidentinvaaliehdokkaalle, niin siinä olisi kova homma sitten palautella rahoja takaisin, eli ei se näin päin tule onnistumaan. Eli käännetään tämä ajatus nimenomaan niin päin, että yksittäiselle lahjoittajalle laitetaan se 15 000 euron raja, ja näin se tulee toimimaan. — Kiitos paljon.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rostila.

18.22 **Onni Rostila ps:** Arvoisa puhemies! Ehkä ihan lyhyt kommentti tähän kaksoiskansalaisuusasiaan. Tuli vain mieleen — siis en itsekään tarkoita provosoida tällä nyt kokonaan uutta keskustelukierrosta — että tässä vaalien yhteydessähän käytiin keskustelua tästä syntyperäisyysvaatimuksesta, ja kyllähän meillä perustuslaki edelleenkin siis edellyttää presidenttiä olemaan syntyperäinen suomalainen. Tässä suhteessa hieman kummeksun näin vahvaa kantaa edustaja Kiljuselta minun nähdäkseni edustaja Tynkkyseltä ihan maltillisesti ilmaistuun ja sinänsä perusteltuun näkemykseen tästä asiasta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Keskustelu on... Jaaha, siellä on Kiljunen vielä, mutta muistattehan nyt, mistä täällä keskustellaan. En salli kaksoiskansalaisuuskeskustelua enää, kiitos. [Kimmo Kiljunen: Otan siinä tapauksessa puheenvuoroni pois.] — Selvä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.